

JÄMSTÄLLD SKOLGÅRD

Ett demokrati- och Jämställdhetsprojekt
på Skäggetorpsskolan i Linköping

Denna skrift är framtagen av Urban Utveckling hösten 2016. Redaktör och Författare var Johan Wahlgren. Tack till Elever, personal och Kajsa Andersson Lundblad, rektor på Skäggetorpsskolan, Linda Pettersson, Susanna Lundberg, Elise Eriksson, Emma Simonsson, Åsa Holmqvist på URBIO AB, Pierre och Mario på Ab Mark och bygg, Ulf Elgstrand på Ramirent, Simon på arbeteket, Linköpings trädgårdshandel, Erik Bergman på K-rauta Linköping samt Boverket. Omslagsfoton: Urban Utveckling och URBIO.

Industrigatan 10
112 46 Stockholm
tel: 08-354345
info@urbanutveckling.se
www.urbanutveckling.se

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte	4
1.2 Skäggetorpsskolan	4
1.3 Jämställdhet i den offentliga miljön	5
1.4 Metoder	6
2. Genomförande	6
2.1 Arbetet inleds	6
2.2 Workshops – Diskussioner i klassrummen	7
2.3 Gåtur med tjejer från fritidsgården	14
3. Analys av insamlat material	15
4. Anläggning av jämställd skolgård	21
5. Utvärdering av projektet	24
6. Lärdomar	29
6.1 Utmaningar att dra lärdom av	29
6.2 Jämställd representativitet	30
6.3 Delaktighet som strategi för att stärka platskänslan	30
6.4 Kommunikation med fastighetsägare och kommun	30
6.5 Eleverna förvånade av att projektet blev av	31

1. Inledning

Skäggetorpsskolan i Linköping blev i januari 2016 beviljad ekonomiskt stöd från Boverket för projektet "Jämställd Skolgård". Stödet betalades ut enligt förordning 2013:1102 med syfte att utveckla jämställda offentliga miljöer. Projektet initierades av Urban Utveckling, ett Stockholmsbaserat utredningsföretag verksamt inom den sociala dimensionen av samhällsplanering. Detta är en sammanställning av projektets genomförande, syfte och utfall.

Projektet bestod i att tillsammans med eleverna på skolan arbeta med jämställdhetsfrågor i allmänhet, och kopplat till den fysiska utemiljön vid skolan i synnerhet. Detta skedde genom att eleverna engagerades i flertalet arbetsmoment i en process som behandlade hela kedjan från diskussioner, idéer, gestaltning till anläggandet av fysiska förändringar på skolgården. Syftet var att förbättra skolgården ur jämställdhetssynpunkt. I och med att jämställdhetsfrågor till övervägande delen handlar om strukturella utmaningar, var dialog och diskussion om vad en jämställd skolgård kan vara, överordnat den fysiska förändringen i utemiljön. När det gäller den fysiska förändring som genomfördes var elevernas delaktighet i fokus. Detta för att förankra de diskussioner och insikter gällande jämställdhetsfrågor som kom ur de olika arbetsmomenten i projektet. Ambitionen och förhoppningen var att om många elever är engagerade i utformningen av den fysiska miljön, borde detta också stärka Skäggetorpsbornas vilja att värna om miljön. Det borde också minska frekvensen skadegörelse, vilket tidigare varit ett stort problem i området. I och med att projektet involverat cirka 250 elever, borde rimligtvis många av de som bor i området känna eller vara bekant med någon av de inblandade eleverna.

Huvudsökande för stödet var Linköpings kommun/Skäggetorpsskolan. Medsökande var Fastighetsägarföreningen i Skäggetorp, och för projektledning och genomförande av projektet svarade samhällsplanerare från Urban Utveckling och landskapsarkitekter från URBIO AB.

1.1 Syfte

Syftet med projektet var att tillsammans med elever och personal undersöka hur Skäggetorpsskolans utemiljö fungerar ur ett jämställdhetsperspektiv, för att sedan identifiera åtgärder i den fysiska miljön som skulle kunna stärka jämställdheten, och sedan tillsammans med elever och personal genomföra dessa. Som en del i detta ingick också demokratifrågor och att eleverna skulle få insyn i hur planprocessen vid förändring av fysisk miljö går till.

1.2 Skäggetorpsskolan

Skäggetorpskolan i Linköping är en kommunal grundskola för årskurs sex till nio. 98% av de 362 eleverna har ett annat modersmål än svenska. Skolan har det lägsta meritvärdet (ett mått på genomsnittliga betyg) i Linköping, till stor del beroende på att det finns fem förberedelseklasser, och att många av de nyanlända saknar utbildningsbakgrund.

Skolans utemiljö var vid projektstarten mycket torftig med sliten asfaltsbeläggning, brist på mötesplatser och lekredskap. En av få möjligheter till aktiviteter som fanns var fotbollsplanen, vilket hör till en plats/aktivitet som ofta domineras av pojkar. Flickorna vistades enligt uppgift från personalen på skolan knappt på gården överhuvudtaget. Kanske hade det att göra med att utemiljön var så storskalig och öppen. Det finns forskning som påtalar att en jämställd utemiljö kräver jämställdhet även på individnivå, varför det är bra att bryta upp storskaliga ytor i mindre enheter.

Rektor Kajsa Andersson Lundblad berättade i upprinnelsen till projektet att det speciella med Skäggetorpskolan är att eleverna inte riktigt vill gå hem när skoldagen är över. För många är skolan lite av en frizon. Många lever trångbott med 7-8 syskon i små lägenheter, vilket gör det svårt att ta hem kompisar efter skolan. Särskilt flickorna har ofta hemarbete som väntar, men det är mer legitimt att komma senare till det om det är skolan som försenar dem.

Stadsdelen Skäggetorp, som började byggas på 1960-talet var en del av miljonprogrammet, och präglas av den då så tidstypiska SCAFT-planeringen, vilken syftade till att skapa bilfria och grönskande zoner kring bostadsområden. Skolbyggnaden ritades av Lindén och Sörensen Arkitektkontor och uppfördes 1971. Den tidstypiska funktionalistiska arkitekturen med sex flyglar som utgår från en central korridor medför att utemiljön består av fyra atriumgårdar som är åtskilda från varandra.

I övrigt har skolgården inte någon tydlig geografisk avgränsning, mer än den cykelväg som går runt skolbyggnaden. Miljön flyter samman med kringliggande grönområde, där det finns fotbollsplan och en större aktivitetspark med lekredskap, multiarena och utegym med mera. Den basketplan som syns på flygfotot i figur 1 är idag till viss del ockuperad av tillfälliga skolbyggnader för en annan skola som för tillfället renoveras. Liknande tillfälliga byggnader står även på platsen där det på flygfotot syns en mindre byggnad (i vänstra nederkanten). I byggnaden som tidigare låg på platsen (och syns på flygfotot) huserade fritidsgården, tills byggnaden brann ner för några år sedan. Av denna anledning är fritidsgårdsverksamheten förpassad till lokaler inne i skolbyggnaden. Ett ”Allaktivitetshus” med många olika verksamheter (bland annat fritidsgård) planeras dock till asfaltsytan med basketplanerna som syns i flygfotot övre vänstra hörn.

Figur 1. Några år gammalt flygfoto över Skäggetorps skolan som visar hur byggnaden skapar fyra atriumgårdar som ligger åtskilda från varandra.

1.3 Jämställdhet i den offentliga miljön

Uppdraget handlade om att skapa en jämställd skolgård. Första steget blev därför att försöka besvara följande frågor. Vad är en jämställd skolgård och hur skapas den? Den forskning som finns pekar på att dagens skolgårdar och stadens utemiljöer i stor utsträckning svarar mot pojkars preferenser. Detta baseras bland annat på att pojkar i mycket större utsträckning nyttjar dessa utrymmen och har lättare att ta plats. Men hur ser då en jämställd skolgård ut. Det finns vissa grepp som föreslås för att miljön på ett bättre sätt ska motsvara tjejers behov och preferenser. I skriften *Utemiljöer för barn och unga* framtagen av Boverket och Movium 2015 framhålls bland annat att en gård som erbjuder stor variation och flera funktioner gynnar både flickors och pojkars lek. Mindre rumslighet i den fysiska miljön kan ha en positiv effekt vad gäller flickors förutsättningar att nyttja utemiljön. Genom att skapa mindre rum av vegetation samt små bollplaner kan tjejers fysiska aktivitet öka (Boverket och Movium 2015 s. 41.) Det finns mer specifika förslag på vad dessa funkt-

ioner ska vara men genom att endast följa dessa finns risken att man endast förstärker och reproducerar föreställningar om vad tjejer vill och bör göra. Med detta i åtanke har vi lagt tyngden i detta projekt på att föra en bred dialog med eleverna på Skäggetorpsskolan. I stället för att endast välja ut några representanter har vi vänt oss till hela skolan för att få en förståelse för vad eleverna och framförallt vad tjejerna vill ha. Målsättningen var att skapa en jämställd skolgård genom att ge alla, oavsett könstillhörighet eller könsidentitet en reell möjlighet att påverka och vara delaktiga genom hela processen.

1.4 Metoder

I arbetet har fem olika metoder tillämpats.

Observationer – För att undersöka hur utemiljön används av eleverna genomfördes observationer vid några tillfällen i samband med raster och på eftermiddagen då eleverna slutat skolan.

Litteraturstudie – för att ta del av aktuell forskning inom området.

Gåtur - För att undersöka hur tjejer upplever utemiljön efter skoltid genomfördes gåturer i samband med fritidsgårdens tjejkväll "Diva" som äger rum varje måndag. Dessa gåturer genomfördes under kvällstid i mars, så även trygghetsaspekten fångades in vid detta moment, i och med att de skedde efter mörkrets inbrott.

Webenkät – Tidigt i projektet skickades en webenkät ut till alla elever utom niorna. Samma enkät skickades ut ånyo mot slutet av projektet, men då till alla elever (i och med att åttorna som var med vid det första tillfället, blivit nior vid det andra.) Frågorna handlade om jämställdhet på skolan, i vilken utsträckning eleverna upplevde det som att de behandlades likvärdigt oavsett kön av lärare och andra elever på skolan, samt om det fanns delar av skolgården som enbart användes av det ena könet, eller där elever av det ena eller andra könet inte kände sig välkomna.

Workshops – Alla elever utom niorna fick under två arbetspass på lektionstid arbeta med två uppgifter. Dels fick de arbeta med ett antal diskussionsfrågor som handlade om jämställdhetsbegreppet i allmänhet, och kopplat till deras skolgård i synnerhet. Uppgift två gick ut på att rita eller på annat sätt beskriva sin drömskolgård. Instruktionerna för bägge uppgifterna var att de skulle arbeta i könsuppdelade grupper om 4-5 elever. I samband med utställning av förslag på förändringar i utemiljön gavs eleverna möjlighet att bland annat markera ut på ett flygfoto vilka av förslagen de tyckte om respektive inte tyckte om. Även placeringarna i utemiljön fick de tycka till om. Själva anläggningsprocessen på skolgården är också att betrakta som en flera dagar lång workshop.

2. Genomförande

2.1 Arbetet inleds

Projektet startades med flertalet möten mellan Projektledare och medarbetare från Urban Utveckling och Rektor Kajsa Andersson Lundblad, lärare på skolan samt elevrådet (som fungerade lite som en länk mellan projektgruppen och eleverna genom processen) under perioden januari-mars. Parallellt genomfördes en litteraturstudie för att fånga upp aktuell forskning på området.

En webenkät skickades ut till alla elever i årskurs sex till åtta, det vill säga 269 individer. Årskurs nio exkluderades i och med att de inte skulle vara kvar på skolan under andra hälften av projektet. Antal inkomna svar uppgick till 177. Av dessa var 88 pojkar och 82 flickor. Fyra individer identifierade sig som hen, och tre ville inte uppge könstillhörighet/identitet.

Ett antal observationer genomfördes också vid olika tillfällen. Frågeställningarna som behandlades var "Hur används skolgården av flickor respektive pojkar? Finns det platser som enbart används av det ena eller andra könet, och vad beror i så fall detta på?"

2.2 Workshops – Diskussioner i klassrummen

Under två arbetspass på lektionstid fick eleverna arbeta med två olika uppgifter i könsseparerade grupper om fyra till fem personer. Den första uppgiften gick ut på att diskutera och svara på ett antal frågor om jämställdhet i allmänhet, och kopplat till skolgården i synnerhet. Uppgift två gick ut på att rita eller på annat sätt beskriva sin drömskolgård (figur 1 och 2).

Tanken var att förutsättningarna för alla elever att komma till tals skulle förbättras om arbetet genomfördes i små könsseparerade grupper. När gruppindelningen skedde var det dock åtta grupper av totalt 28 som inte var könsseparerade. Några grupper var inte heller så små, och i något fall bestod en grupp av en hel klass, och i ett annat av en enskild elev. Detta berodde på sannolikt på brist i kommunikationen, möjligen på grund av lärarnas ordinarie arbetsbelastning.

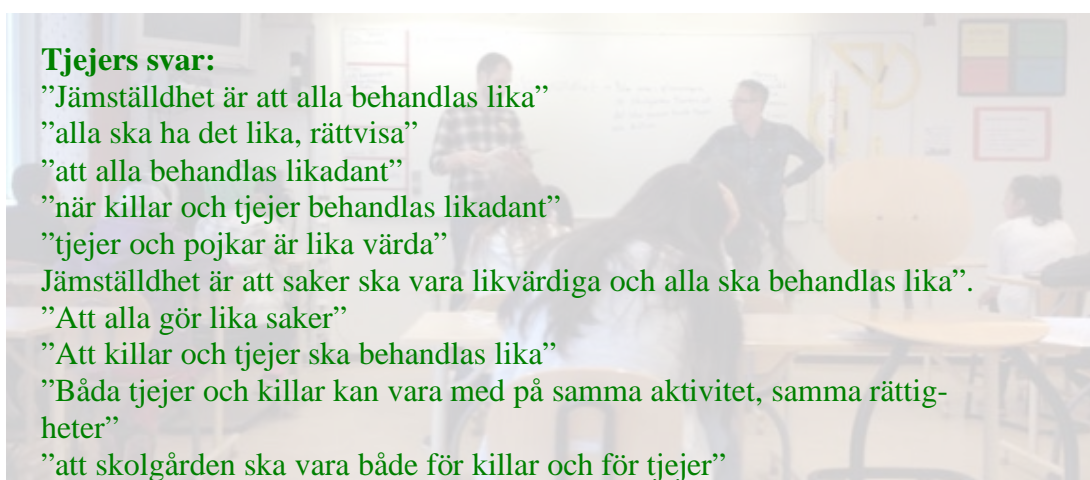
Nedan i figur tre, fyra och fem presenteras utdrag ur gruppernas svar på **den första diskussionsfrågan** – Vad är jämställdhet? Det förekommer att eleverna verkar blanda ihop jämställdhet med jämlikhet, vilket i och för sig förekommer även bland vuxna.

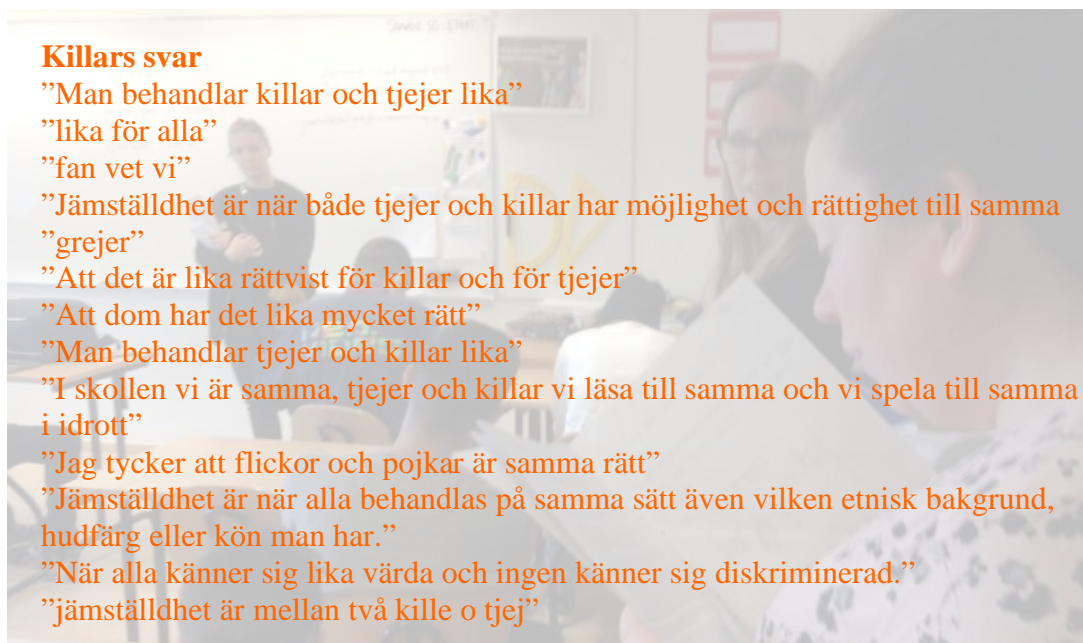
Figur 1. Arbetspass i en av klasserna på Skäggetorpsskolan.

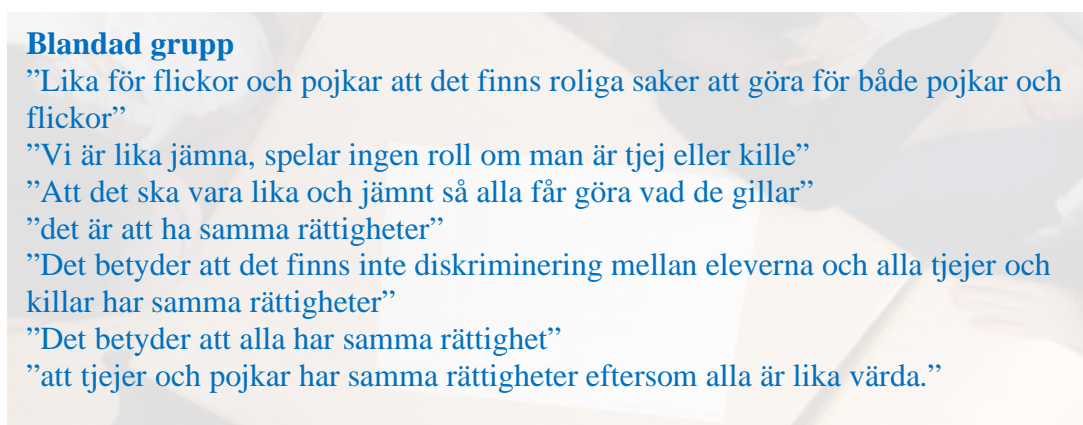
Figur 2. En grupp i årskurs 8 arbetar med att gestalta sin "drömskolgård"

Figur 3. Utdrag från några av svaren från tjejgrupperna på frågan "vad är jämställdhet?".

Figur 4. Utdrag från några av svaren från killgrupperna på frågan ”vad är jämställdhet?”.

Figur 5. Utdrag från några av svaren från de blandade grupperna på frågan ”vad är jämställdhet?”.

Diskussionsfråga nummer två handlade om skolgården. Nedan, i figur sex, sju och åtta presenteras utdrag ur svaren på frågan: Vad tycker ni bäst om på skolgården? Av svaren framgår att det inte är helt tydligt för eleverna vad som avses när vi talar om skolgården. I någon grupp verkar eleverna tala om allaktivitetsparken som ligger några hundra meter från skolan, och som är en öppen park som delas av allmänheten och andra skolor som ligger i närheten (se figur sex, citat sex). I flera grupper verkar åsikten vara att det inte finns någon skolgård överhuvudtaget. I några grupper verkar det också finnas en besvikelse över att det inte finns något att göra på skolgården.

Tjejs svar:

”Ingenting än så länge”
”Basketstället”
”Allting”
”Fotbollsplanen”
”Den är ok”
”Den är jättedålig och ligger långt bort och är nästan alltid upptagen av andra skolor och människor”
”Det finns ingen skolgård på Skäggetorps skolan”
”Att man kan gå ut och ta lite luft och komma tillbaka fresh”
”Vi har gräsmattor, pingisbord och basketplan”
”Ingenting än så länge”
”Pingisbordet, basketplanen, fotbollsplan, bänkar”
”Det finns ingen skolgård”
”Det bästa på Skäggetorps skolgård är att man kan gå runt”
”Vi tycker att skolgården när vi har rast så ska man spela fotboll eller läsa bok, vad som helst!”
”Ingenting det är bra som det är”

Figur 6. Utdrag från några av svaren från tjejgrupperna på frågan ”vad tycker ni bäst om på skolgården?”.

Killars svar:

”På skolgården vi kan göra allt som vi vill”
”vi har ej skolgård”
”det är bra med cykelparkering och pingisbord utanför cafeterian.”
”Måste nog vara baksidan, det finns en skön sten man kan sitta på och mitten, finns massa bänkar”.
”Det finns ingen skolgård”
”Ingenting det finns ingen skolgård. Det finns bara cafeterian”
”Det finns ingen skolgård, det finns ingenting att göra”
”Vi gillar ingenting på skolgården”
”Ingenting det finns ingen skolgård det finns bara cafeterian som skolgård”
”Vi har ingen skolgård ens, förut hade vi en basketplan”
”Inget”

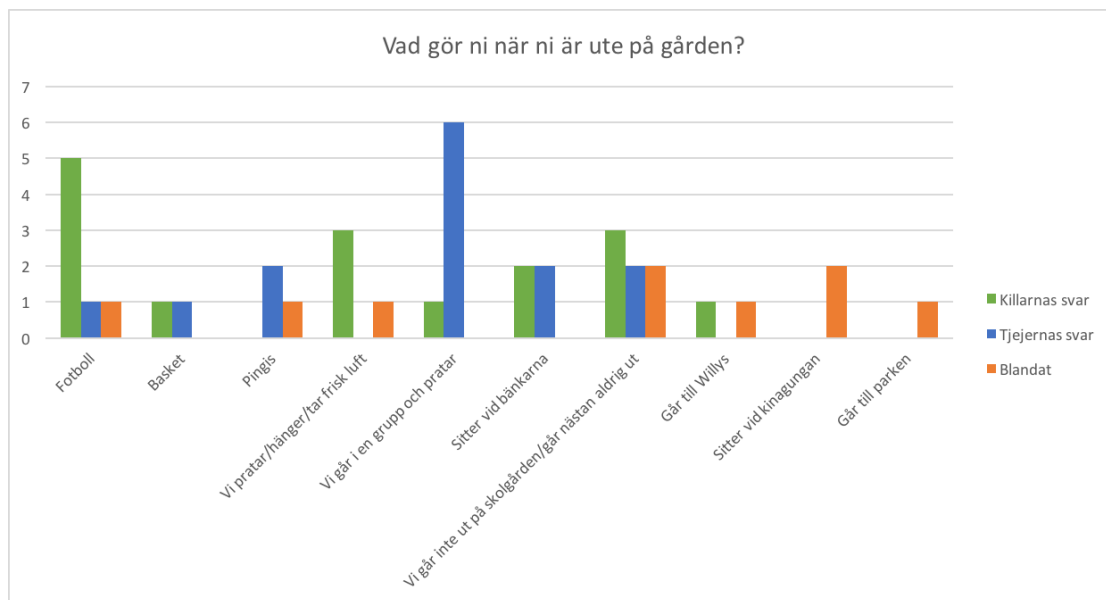
Figur 7. Utdrag från några av svaren från killgrupperna på frågan ”vad tycker ni bäst om på skolgården?”.

Blandad grupp

”Vi tycker om att spela fotboll och göra lekar”
”Sitta och prata tillsammans, spela fotboll, chilla, cykla, lyssna på musik”
”Det bästa är att alla eleverna kan vara ute när dom har längre raster och kan chilla där”
”Vi går inte till skolgården”
”Pingis”

Figur 8. Utdrag från några av svaren från blandgrupperna på frågan ”vad tycker ni bäst om på skolgården?”.

Den tredje frågan som eleverna diskuterade i grupperna var vad de brukar göra när de är ute på skolgården (se figur 9). Eftersom frågan var en diskussionsfråga och svaren var i en fri form har vi valt att kategorisera svaren enligt uppställningen i figur 9. Observera att gruppernas svar kan stämma in på flera kategorier. Det dominerande svaret i killgrupperna var att de brukar spela fotboll (sex grupper), följt av att de hänger ute på gården och tar lite frisk luft (tre grupper). Tre av killgrupperna har också angett att de inte går ut alls. Det dominerande svaret bland tjejgrupperna var att det promenerar i grupp och pratar (sex grupper).

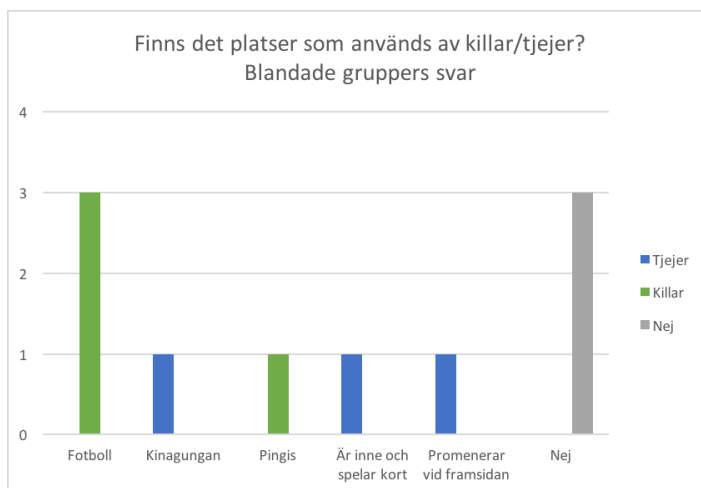
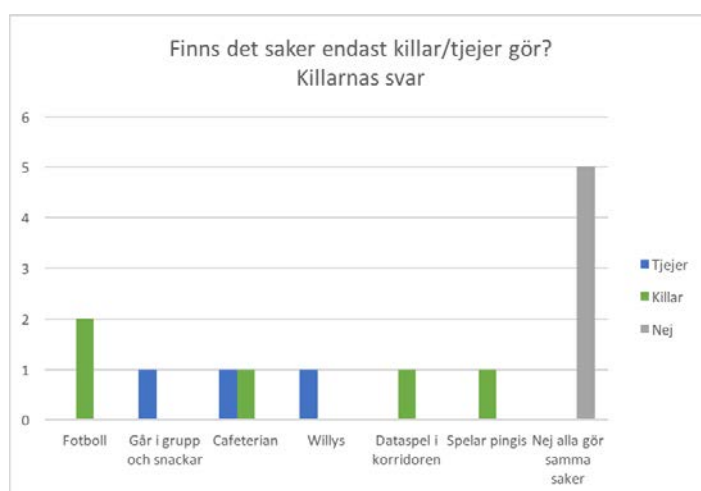
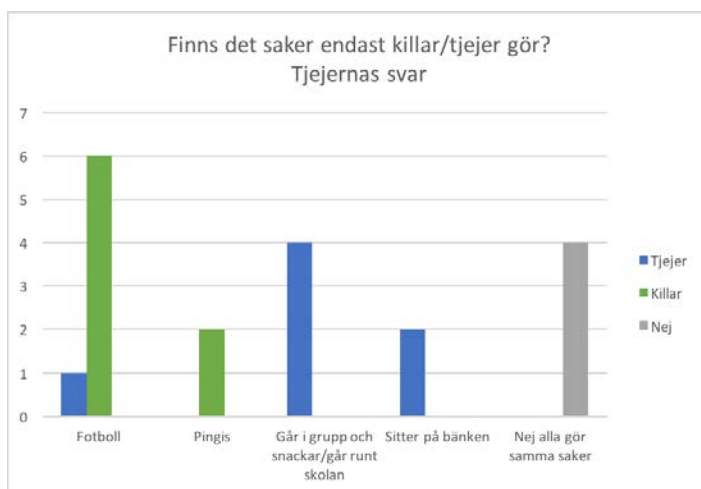

Figur 9. Kategorisering av svaren på frågan "Vad gör ni när ni är ute på skolgården?"

Den fjärde frågan som diskuterades var om det finns saker som endast killar gör/saker som endast tjejer gör. Även här har den insamlade data kategoriserats för att bli mer lätthanterlig. Enligt sex stycken av tjejgrupperna är fotboll något som endast killarna håller på med. Enligt en av tjejgrupperna är dock fotboll något som enbart tjejer håller på med. Att det enbart är en grupp mot de övriga sex som upplever det så kan tolkas som att denna grupp kanske missförstått frågeställningen.

Enligt fyra av grupperna är det enbart tjejer som promenerar i grupp och pratar på skolgården. Fyra grupper verkar dock komma till slutsatsen att det inte finns saker som endast killar gör/enda tjejer gör (se figur 19). Enligt två stycken av killgrupperna är fotboll något som endast killar håller på med. Fem av grupperna med killar anser att det inte finns något som enbart tjejer gör/enbart killar gör på skolgården. I blandgrupperna förs också killarnas dominans när det gäller fotbollsspel fram av tre grupper. Det är tydligt att många grupper inte anser att det finns något särskilt som killar gör, som inte tjejer gör och tvärtom.

Det är intressant att det är så många som sex stycken av tjejgrupperna som anser att fotboll är något som enbart killar håller på med, medan det enbart är två av killgrupperna som anser att det förhåller sig så. På frågan om vilka platser på skolgården eleverna brukar vara på är det dock enbart 3 killgrupper som anger fotbollsplanen. Däremot är det två tjejgrupper som anger fotbollsplanen som en plats de brukar vara på. Skillnaden är relativt liten, men tjejerna verkar i något större omfattning än killarna uppleva det som att fotboll är något som enbart killar håller på med.

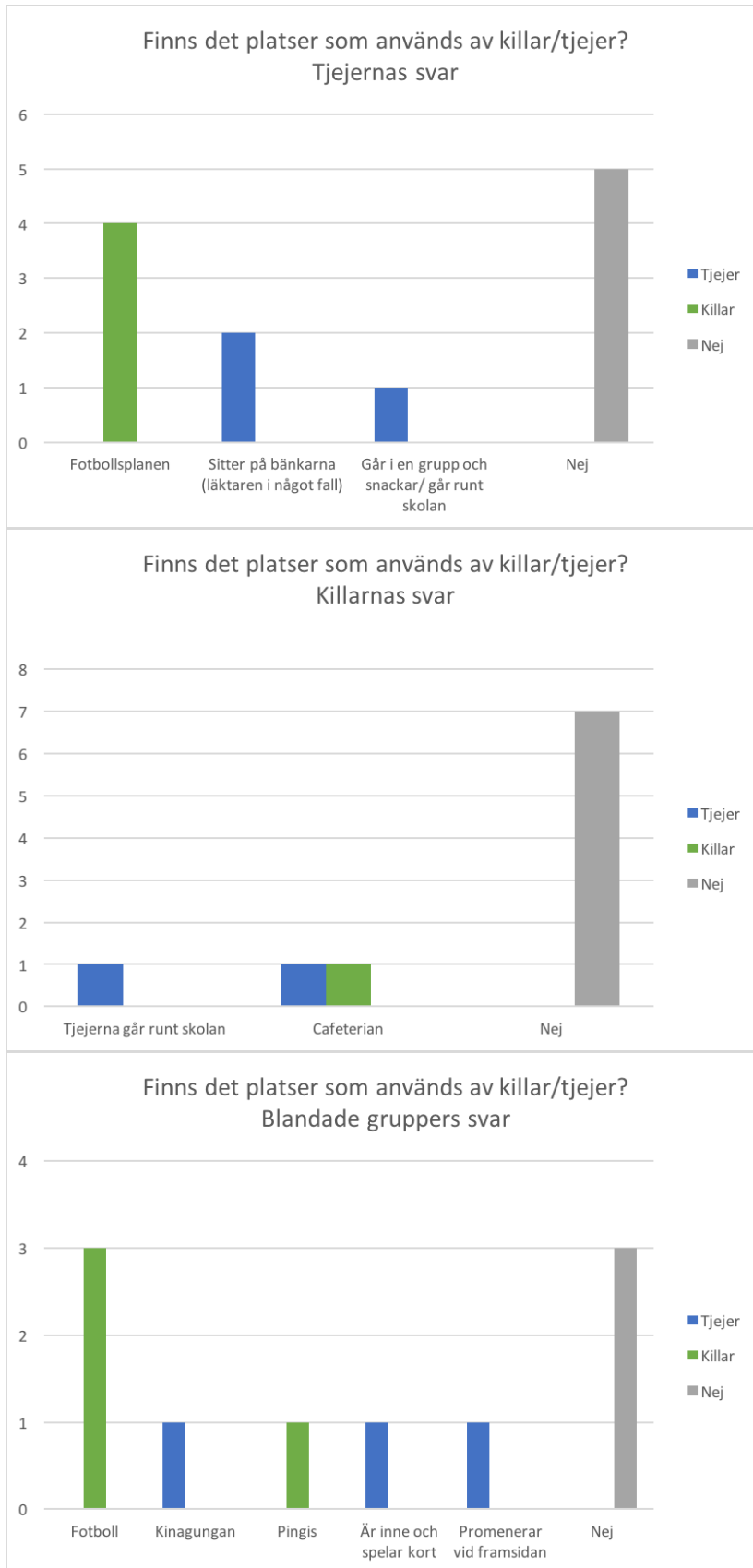
Figur 10. Kategorisering av svaren på frågan "Finns det saker som bara tjejer gör/finns det saker som bara killar gör?"

Den femte frågan handlade om vilka platser på skolgården eleverna brukar vara på. Svaren på denna fråga visar inte på något särskilt mönster vad gäller kön. Tre av killgrupperna och två av tjejgrupperna anger fotbollsplanen, medan tre av killgrupperna och två av tjejgrupperna anger att de inte går ut eftersom det inte finns någon plats på skolgården som tilltalar (se figur 11).

Figur 11. Kategorisering av svaren på frågan "Vilka platser på skolgården brukar ni vara på?"

Fråga sex påminner om fråga fyra men handlar i stället om huruvida det finns platser på skolgården som endast används av endera könet. Bland svaren blir det mycket tydligt att fotbollsplanen är en plats som främst killarna använder, i alla fall enligt tjejgrupperna och de blandade grupperna. Enligt majoriteten av killgrupperna finns det inga sådana platser (se figur 12).

Figur 12. Kategorisering av svaren på frågorna "Finns det platser på skolgården som bara tjejer är på? Finns det platser som bara killar är på?"

2.3 Gåtur med tjejer från fritidsgården

En gåtur med 25 tjejer indelade i tre grupper under fritidsgårdens tjejkväll Diva genomfördes i mars. Av deltagarna var det två stycken som inte bor i området, och fem stycken som inte går på Skäggetorpsskolan.

Under gåturen samlades det in mycket kunskap om hur utemiljön fungerar ur tjejernas perspektiv. Det fanns både de som ansåg att tjejer och killar umgås tillsammans, och de som ansåg att de umgås uppdelat på kön. Generellt beskriver tjejerna i dessa grupper att den aktivitet de ägnar sig åt när de är ute, är främst ”att gå runt skolan”. Med tanke på begränsningarna i miljön, är det ungefär den aktiviteten som står till buds, om man inte använder de bänkar och sittmöjligheter som finns utanför fritidsgården eller i den intilliggande atriumgården.

I och med att skolgården inte har någon tydlig geografisk avgränsning, använder elever även det intilliggande grönområdet, med fotbollsplanen och allaktivitetsparken. Under gåturen blir det dock tydligt att tjejerna i dessa grupper inte använder dessa ytor i någon större omfattning.

3. Analys av insamlat material

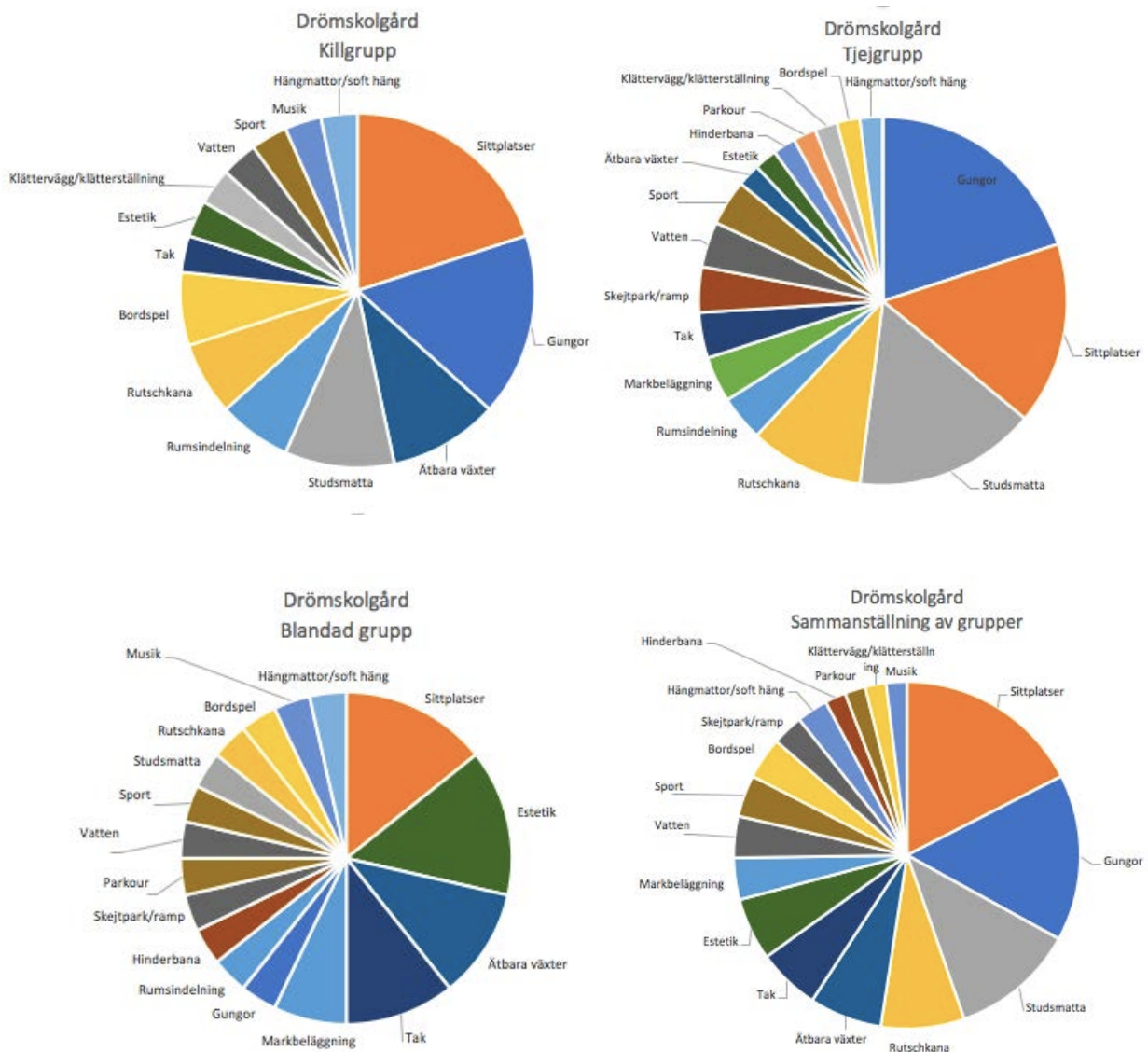
Det material som eleverna producerade och lämnade till projektgruppen analyserades. Vissa könsrelaterade mönster kunde skönjas, som att fotbollsplanen exempelvis är en plats där flickor inte känner sig välkomna, och att flickor till större delen spenderar sin tid utomhus genom att promenera i grupp runt skolan och till centrum. I övrigt var det svårt att analysera hur skolgården fungerar ur jämställdhetsperspektiv med tanke på att miljön har begränsade möjligheter till såväl umgänge som till aktivitet. Skolgården har dock ingen tydlig fysisk avgränsning, så många elever rör sig över större områden än det som definierades som skolgården (det som hör till fastigheten) och nyttjar andra lekpark, sittgrupper och bollplaner. Många elever gav också uttryck för att de i själva verket upplever det som att de inte har någon skolgård överhuvudtaget.

Utemiljöns tillkortakommanden kan också ur jämställdhetssynpunkt ha att göra med dess brist på mindre rumsliga indelningar, där ett mindre antal elever kan socialisera eller utöva fysisk aktivitet. Detta bekräftas av den relativt begränsade forskning som finns på området.

Material som presenterade elevernas drömskolor kategoriserades enligt uppställningen nedan. En åtgärd på skolgården kan förekomma i flera kategorier, exempelvis om en sittgrupp är placerad vid en fontän och är inramad av växtlighet hamnar den gruppens förslag inom kategorierna "Sittplatser", "Vatten" och "Rumsindelning".

1. Gungor
Gungställningar, kompisgungor
2. Rumsindelning
Mindre sittgrupper, avgränsade med växtlighet eller liknande
3. Sittplatser
Bänkar, bord, fåtöljer
4. Ätbara växter
Fruktträd, bärbuskar etc.
5. Markbeläggning
Asfalt, plattor, konstgräs etc.
6. Tak
Paviljonger, vindskydd med tak etc.
7. Estetik
Blommor, fontäner, konst etc.
8. Hinderbana
9. Skejtpark/ramp
10. Parkour
11. Klättervägg/klätteställning
12. Vatten
Simbassäng, fontän, vattenlek
13. Sport
Främst bollsport
14. Studsmatta
15. Rutschkana
16. Bordspel
Pingis, fotbollsspel etc.
17. Musik
Dansgolv, scen etc.
18. Hängmattor/soft häng
Hängmattor och andra alternativa hängplatser

Baserat på kategoriseringen genomfördes en kvantifiering av vilka typer av miljöer/aktiviteter som flickor respektive pojkar önskade på skolgården (se figur 13). Aktiviteter/åtgärder som angavs av flest grupper tillhörde följande kategorier: gungor, sittplatser och studsmattor.

Figur 13. Kategorisering och kvantifiering av gruppernas önskemål för sin drömskolegård.

Utifrån all insamlad data skapades ett förslag på utformning av nya miljöer i den yttre miljön, med tillhörande pedagogisk beskrivning av arbetsprocessen (se figur 14, 15 och 16). På grund av projektets begränsade budget och ambitionen att eleverna själva skulle vara med vid själva anläggandet av åtgärderna fick vissa önskemål översättas till något som kunde fylla samma funktion i möjligaste mån. Gungställningar som på grund av fallskyddskrav dessutom är mycket platskrävande ersattes exempelvis av hammockar och hängmattor.

Förslaget presenterades för eleverna under två dagars utställning i skolan när de fick svara på en individuell enkät och diskutera med samhällsplanerare och landskapsarkitekter i projektgruppen vad de tyckte om de planerade förändringarna. Utställningen bevakades av Sveriges Television och Sveriges Radio (se figur 17 och 18.) Synpunkter samlades in under utställningen och förslaget reviderades utifrån dessa.

SKOLGÅRD

JÄMM I SKÄGGETORPSKOLAN TÄLLDIN

ERA TANKAR OM JÄMSTÄLLDHET

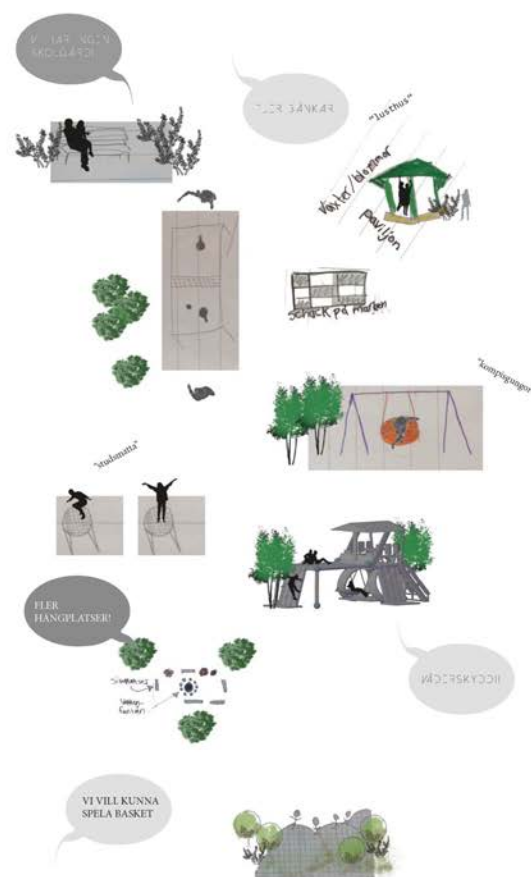
"Jämställdhet är att alla behandlas lika"
 "alla ska ha det lika, rättvisa"
 "att alla behandlas likadant"
 "när killar och tjejer behandlas likadant"
 "tjejer och pojkar är lika värda"
 Jämställdhet är att saker ska vara likvärdiga och alla ska behandlas lika."
 "Att alla gör lika saker"
 "Att killar och tjejer ska behandlas lika"
 "Båda tjejer och killar kan vara med på samma aktivitet, samma rättigheter"
 "att skolgården ska vara både för killar och för tjejer"

DET HÄR ÖNSKADE NI ER

1 + 2

VI ANALYSERADE DETTA

3

ni vill ha:

FLER HÄNGSTÄLLEN
KOMPISGUNGA

kompisgungor behöver speciellt underlag för att man inte ska slå sig om man trillar ut. Tyvärr har vi inte möjlighet att göra det i denna del av projektet.

vi föreslår:

SITTFLAK MED NÄT

VÄDERSKYDD
LUSTHUS

"LÅDAN" ger skydd

FINARE ENTRÉ
SCHACK

"VI MÅLAR TILLSAMMANS"

SÅ HÄR JOBBAR VI!

- 1 VI SAMLADE IN ERA ÅSIKTER OM VAD NI GILLADE /INTE GILLADE & VAD NI ÖNSKADE TILL ER SKOLGÅRD
- 2 VI SAMMANSTÄLDE ERA TANKAR
- 3 LA IHOP DOM MED VÅRA ANALYSER
- 4 VI PRESENTERAR VÅRT FÖRSLAG
- 5 NI TYCKER TILL OM DETTA HÄR!!
- 6 VI BYGGER TILLSAMMANS EFTER SOMMARLOVET!

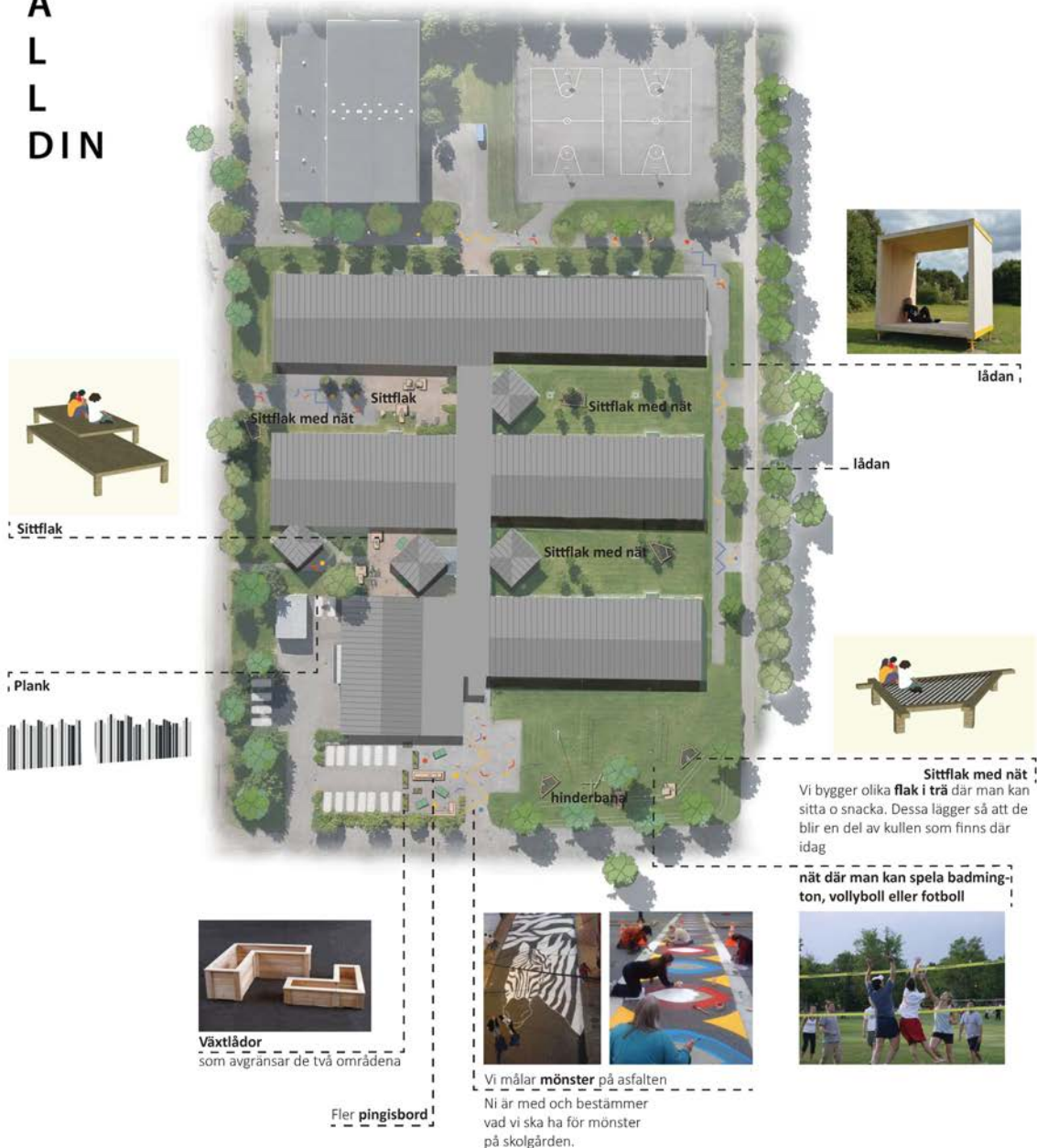
Figur 14. Beskrivning av arbetsprocessen som presenterades i samband med utställningen av gestaltungsförslaget. Framtaget av URBIO AB.

J
M
S
T
Ä
L
L
DIN

SKÄGGETORPSKOLAN

SKOLGÅRD

4 VI PRESENTERAR VÅRT FÖRSLAG

Figur 15. Utställningsförslag förändrad skolgård Skäggetorpskolan, framtaget av URBIO AB.

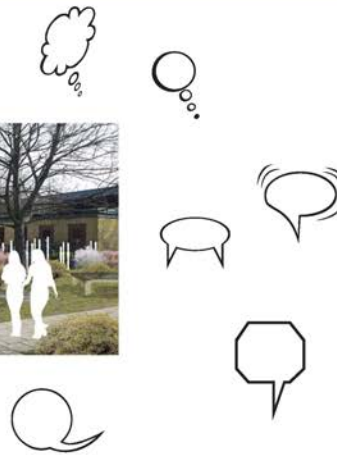
J M S T Ä L L DIN

M
I

J
M
S
T
Ä
L
L
DIN

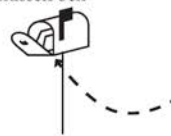

5 NI TYCKER TILL OM DETTA HÄR!!

NU NÄR VI FÖRSÖKT FÖRSTÅ VAD NI BEHÖVER VILL VI VETA VAD NI TYCKER:

- ➔ Vad tycker du om förslag på saker man kan göra?
- ➔ Vad tycker du om placeringen av dessa saker runt skolan?
- ➔ Ta en lapp och sätt glada gubbar om du gillar det du ser eller en sur gubbe om du tycker det är dåligt. 😊 😞
- ➔ Lämna sedan lappen i lådan så tittar vi på dem och gör om skissen och visar upp en ny efter sommaren!

SÅ HÄR TYCKER JAGI

TJEF

KILLE

KLASS _____

6 VI BYGGER TILLSAMMAS EFTER SOMMARLOVET!

Figur 16. Informationsmaterial om tillvägagångssättet vid utställningen, och processen därefter. Utarbetat av URBIO AB.

Figur 17. Elever tittar på gestaltungsförslaget under utställningen i Skäggetorpsskolan, tillsammans med kameramannen från SVT. Foto: Urban Utveckling

Figur 18. Utställning/samråd. Några elever blir intervjuade av SVT. På bildskärmen i bakgrunden syns elevernas skisser på "drömskolgårdar" i ett roterande bildspel. Foto: Urban Utveckling.

4. Anläggning av Jämställd skolgård

De fysiska förändringar som genomfördes på skolgården handlade mycket om att skapa mindre rumsliga indelningar på de öppna kala ytor som omgärdar skolan. Många sittgrupper och ”hängplatser” i olika format, en del av mindre konventionell karaktär, som hängmattor, solstolar, sittflak och studs mattor. Allt som tillskapades var förutom att det tillkommit av eleverna själva, tänkt att utgöra okodade miljöer, där beteende och brukande kan frångå föreställningar om hur flickor och pojkar förväntas vara.

Den 5 september inleddes en dryg vecka av anläggning där elever och personal tillsammans med projektgruppen och markentreprenörer monterade utemöbler, studs mattor, efter ritning snickrade och målade sittflak, grävde, planterade växtbäddar, designade och utförde gatukonst på asfaltsytor med mera. Hela klasser hade avsatt lektionstid för deltagandet (se figur 19.)

Arbetsledaren på markentreprenören Mark och Bygg AB som anlitas för projektet hade vuxit upp i området och gått på skolan, så det fanns ett engagemang utöver det vanliga. Det visade sig vara av ytterst stor vikt att entreprenören visade sådant engagemang och förhöll sig så lyhört och flexibelt till det speciella och okonventionella upplägget. Ett stort mått av kreativitet, hårt arbete och följsamhet möjliggjorde genomförandet. Projektet hade inte varit möjligt med en entreprenör utan det engagemanget.

Figur 19. En förberedelseklass (FBK 5) är precis klara med anläggandet av en växtbädd. Foto: URBIO.

En klass i Åk 7 hade exempelvis ett temaarbete kring teknik, där de först byggde modeller av ett större sittflak baserat på de ritningar som landskapsarkitekterna tagit fram, och sedan byggde och målade det riktiga sittflaket (se figur 20.)

Figur 20. Elever från klass 7B arbetar med sitt sittflak.

Under själva anläggningsveckan var Sveriges Radio, Östgöta Correspondenten samt Linköpingsposten på plats och rapporterade från projektet. I Östgöta Correspondenten blev det en förstasidesnyhet (se figur 21.)

Figur 21. Första sidan på Östgötacorrespondenten 9 september 2016.

Efter en veckas hårt arbete med anläggandet av den jämställda skolgården var det dags för invigning, där rektor höll tal och ordförande i elevrådet klippte bandet. Se figur 22 nedan.

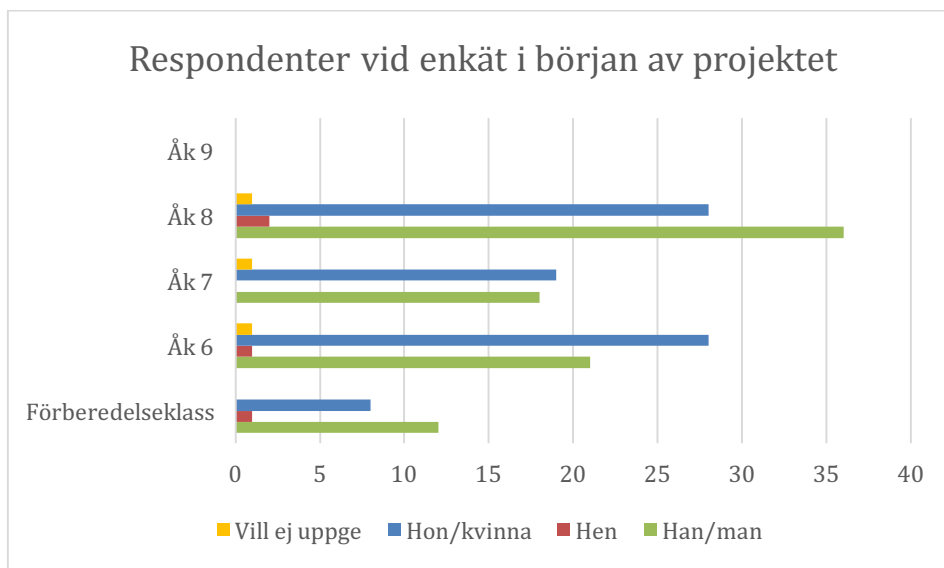

Figur 22. Invgning av den jämställda skolgården på Skäggetorpsskolan den 9 september 2016. Foto: Urban Utveckling.

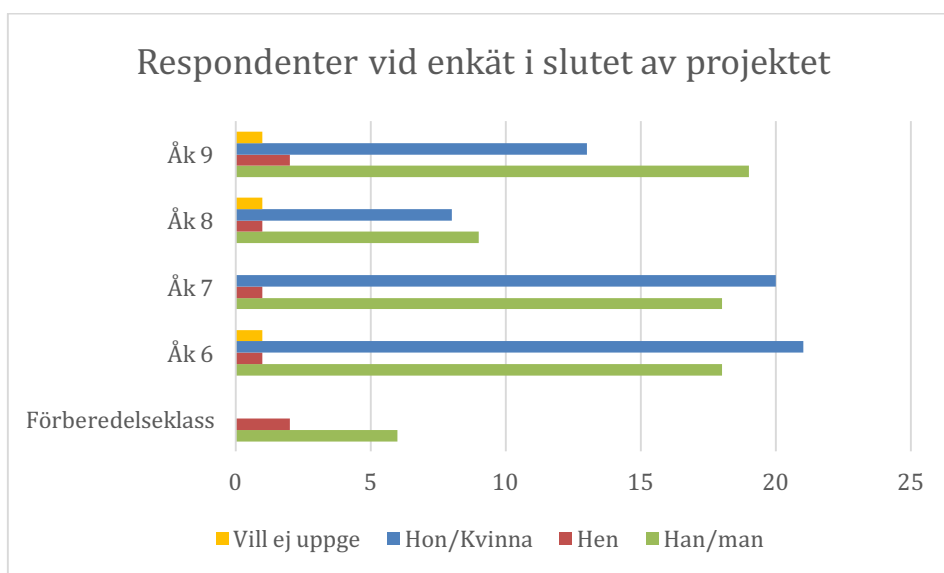
5. Utvärdering av projektet

I början av projektet, under våren, skickades en webenkät ut till alla elever förutom niorna. De var en naturlig avgränsning i och med att niorna inte skulle finnas kvar på skolan under andra hälften av projektet. Antalet elever på skolan är cirka 360. Niorna var under vårterminen 93 stycken, så enkäten gick således ut till 267 elever. Av dessa var det 177 (66 procent) som svarade vid det första tillfället (se figur 1). 87 av de svarande var pojkar/män. 83 var flickor/kvinnor. Fyra av de svarande identifierade sig som Hen, och tre stycken ville inte uppge kön. Bortfallet uppgick till 34 procent, vilket får betraktas som förhållandevis litet.

Vid det andra tillfället, cirka sex månader senare, skickades enkäten ut till samtliga elever, detta eftersom de åttor som medverkat under våren, nu var nior. Av detta utskick var det 142 som svarade (se figur 2). Av de svarande var 62 stycken flickor/kvinnor och 70 stycken pojkar/män. Sju personer identifierade sig som hen och tre personer ville inte uppge kön. Vid detta tillfälle var bortfallet 50 procent. Detta kan bero på att enkäten skickades ut mot slutet av projektet, då det inte längre kändes lika aktuellt. En bidragande faktor för bortfallet kan vid båda tillfällena ha varit viss språkförbistring. Under höstterminen började nya elever i årskurs sex, som bjöds in till anläggandet av de fysiska åtgärderna och även till att svara på enkäten. Dessa elever har alltså enbart varit med under den sista delen av projektet. Nedan presenteras delar av resultatet från enkäten i diagramform.

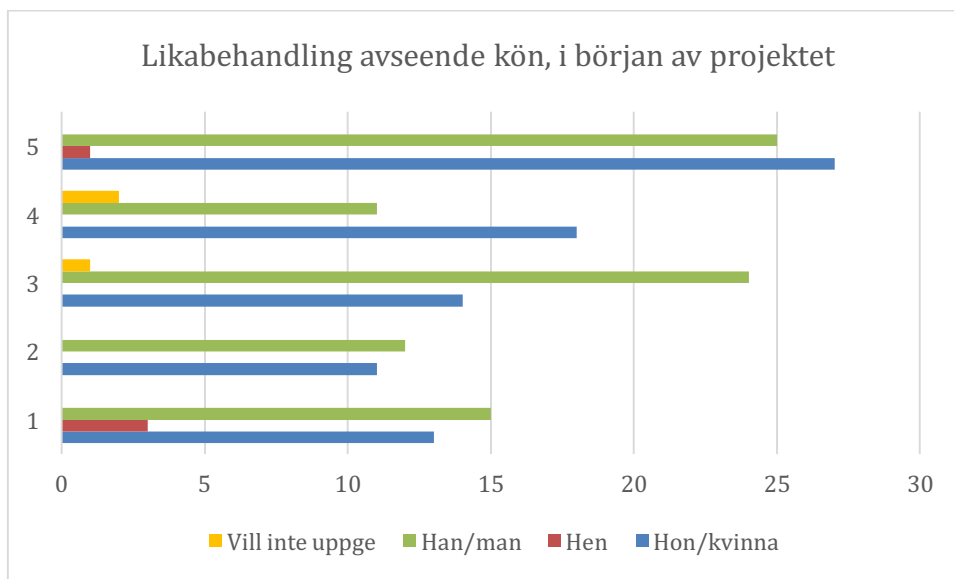

Figur 1. Resultat fördelat på kön och årskurs av antal svarande elever i enkätundersökningen som genomfördes före förändringarna i utemiljön. 177 inkomna svar.

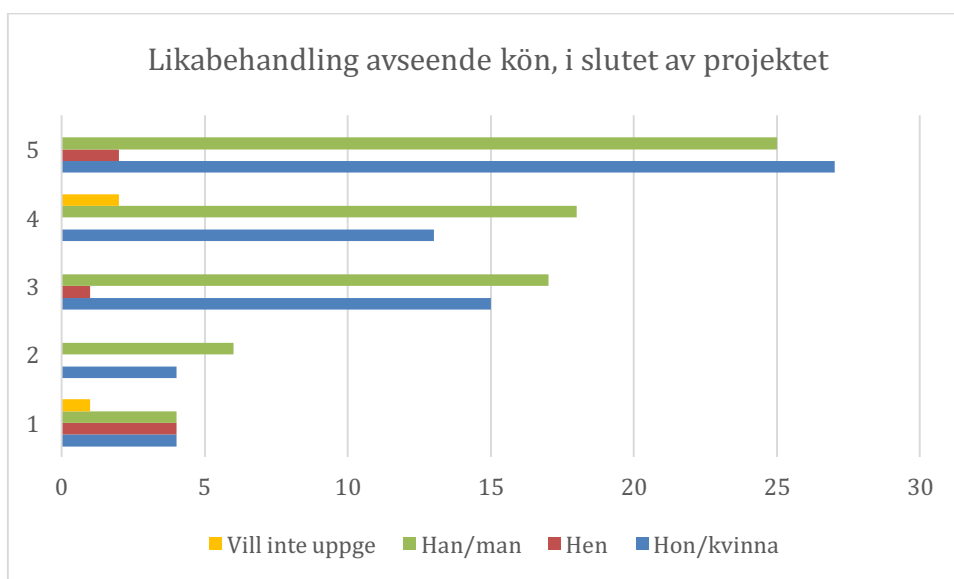

Figur 2. Resultat fördelat på kön och årskurs av antal svarande elever i enkätundersökningen som genomfördes efter förändringarna i utemiljön. 142 inkomna svar.

Beträffande uppfattningen om likabehandling mellan olika kön kan vi skönja en minskning av antal elever som upplever att elever inte alls behandlas lika av lärare och andra elever (se figur 3 och 4, svarsalternativ 1 och 2).

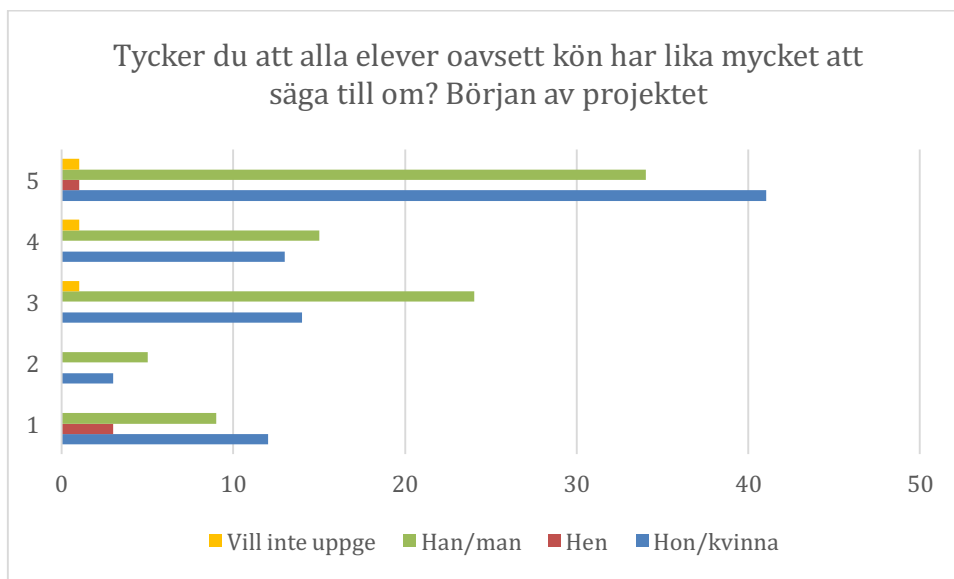

Figur 3. Insamlad data gällande frågan ”Tycker du att elever behandlas lika av lärare och andra elever oavsett kön?” fördelat på kön av antal svarande i enkätundersökningen som genomfördes före förändringarna i utemiljön. På Y-axeln syns svarsalternativen där 1 motsvarar ”Inte alls” och 5 motsvarar ”Ja, verkligen”.

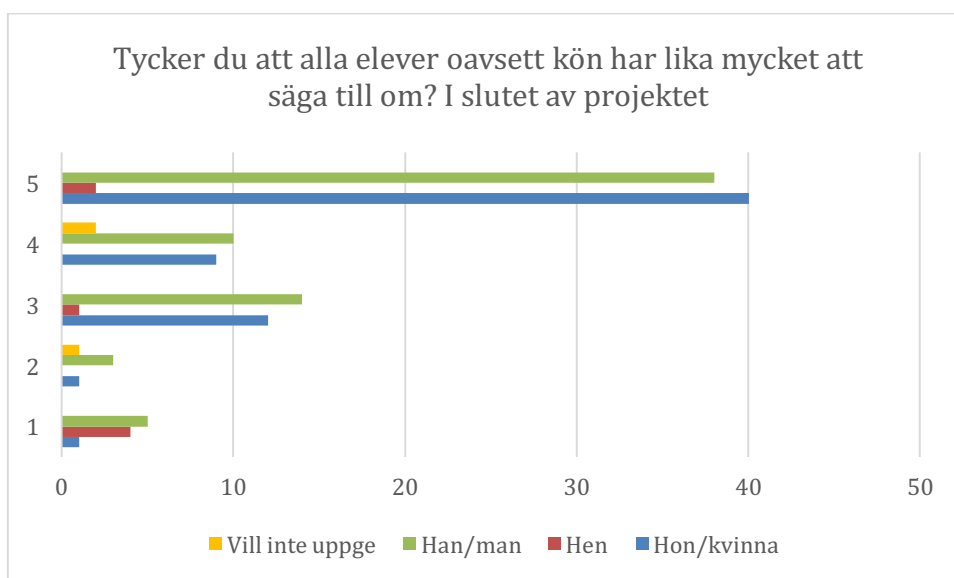

Figur 4. Insamlad data gällande frågan ”Tycker du att elever behandlas lika av lärare och andra elever oavsett kön?” fördelat på kön av antal svarande i enkätundersökningen som genomfördes efter förändringarna i utemiljön. På Y-axeln syns svarsalternativen där 1 motsvarar ”Inte alls” och 5 motsvarar ”Ja, verkligen”.

Angående elevers möjlighet att ta plats och göra sin röst hörd oavsett könsidentitet minskade också det antal elever som ansåg att elever på skolan inte alls har lika mycket att säga till om oavsett könstillhörighet. Antal svarande som valde alternativet ”Ja, verkligen”, det vill säga att elever verkligen har lika mycket att säga till om oavsett kön ökade (förutom tjejerna som minskade en aning), såväl som antalet som svarade en och två grader ner från detta alternativ på den femgradiga skalan (se figur 5 och 6).

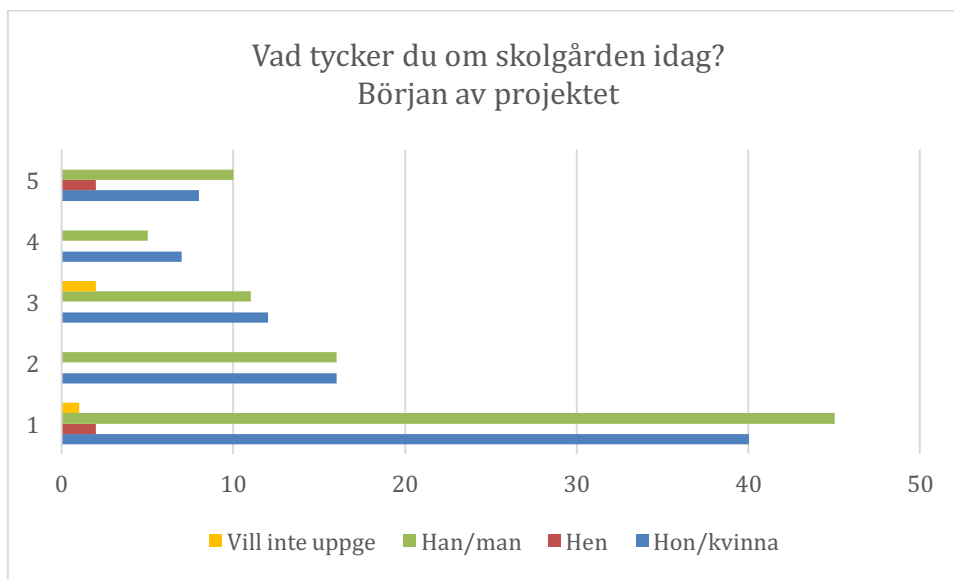

Figur 5. Resultat fördelat på kön av antal svarande i enkätundersökningen som genomfördes före förändringarna i utemiljön. På Y-axeln syns svarsalternativen där 1 motsvarar "Inte alls" och 5 motsvarar "Ja, verkligen".

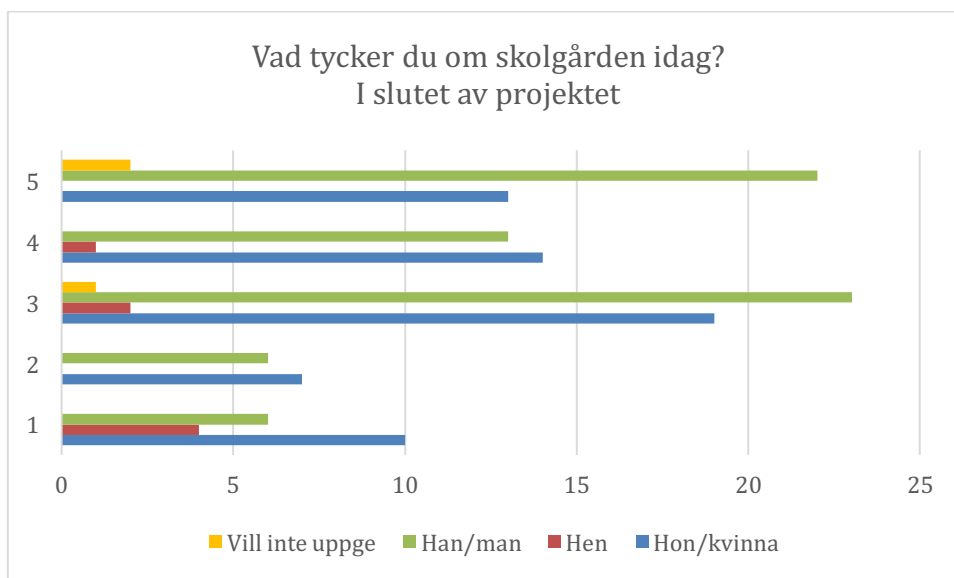

Figur 6. Resultat fördelat på kön av antal svarande i enkätundersökningen som genomfördes efter förändringarna i utemiljön. På Y-axeln syns svarsalternativen där 1 motsvarar "Inte alls" och 5 motsvarar "Ja, verkligen".

Resultatet från det första enkätutskicket visar att majoriteten av eleverna tyckte att skolgården var dålig eller näst intill dålig (se figur 7), vilket ändrades markant vid det andra utskicket, då majoriteten anser att skolgården är jättebra, eller åtminstone ok (se figur 8). De som identifierar sig som pojkar/män är de som ändrat åsikt mest, och antagit en mer positiv uppfattning. Denna grupp är dock något större (4 personer fler vid det första mätillfället och åtta personer vid det andra) än de som identifierar sig som flickor/kvinnor. Anledningen till att det är fler killar som verkar uppskatta förändringarna på skolgården är svårt att uttala sig om.

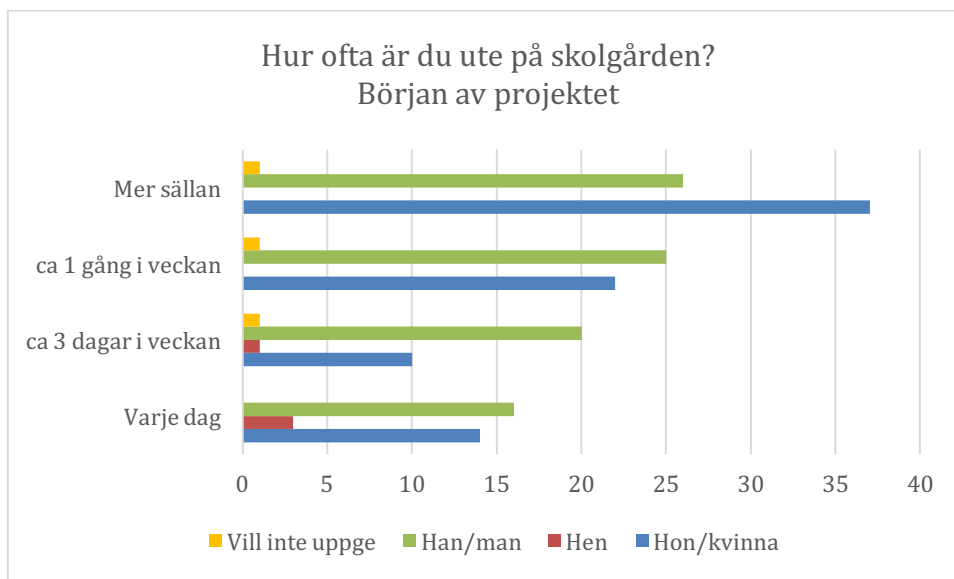

Figur 7. Resultat fördelat på kön av antal svarande i enkätundersökningen som genomfördes före förändringarna i utemiljön. På Y-axeln syns svarsalternativen där 1 motsvarar "dålig" och 5 motsvarar "Jättebra".

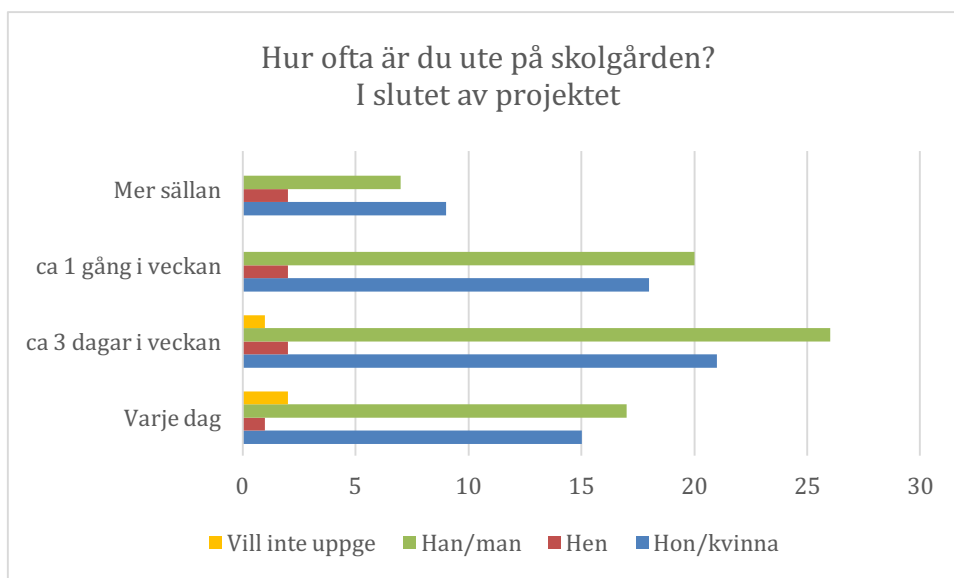

Figur 8. Resultat fördelat på kön av antal svarande i enkätundersökningen som genomfördes efter förändringarna i utemiljön. På Y-axeln syns svarsalternativen där 1 motsvarar "dålig" och 5 motsvarar "Jättebra".

Den sista frågan i enkäten handlade om hur ofta eleverna är ute på skolgården. Vi det första enkät-tillfället var det flest elever som angav svarsalternativet "mer sällan" (se figur 9), medan det i det andra enkätutskicket, efter projektets genomförande, var fler som svarade att de var ute på skolgården cirka 1 respektive 3 dagar i veckan (se figur 19). Generellt verkar killarna vara ute på skolgården mer, såväl i början av projektet som i slutet. Anledningen till det är svårt att uttala sig om. En del tjejer uppgav att de brukar gå till affärerna i centrum på rasten, vilket inte någon kille uppgav. Detta kan vara något som påverkar utfallet. Fler elever är alltså ute på skolgården oftare efter det genomförda projektet än innan. Och killarna är fortfarande generellt sett ute mer, men skillnaden mellan könen har minskat.

Figur 9. Resultat fördelat på kön av antal svarande i enkätundersökningen som genomfördes före förändringarna i utemiljön. På Y-axeln syns svarsalternativen där 1 motsvarar "dålig" och 5 motsvarar "Jättebra".

Figur 9. Resultat fördelat på kön av antal svarande i enkätundersökningen som genomfördes efter förändringarna i utemiljön. På Y-axeln syns svarsalternativen där 1 motsvarar "dålig" och 5 motsvarar "Jättebra".

6. Lärdomar

6.1 Utmaningar att dra lärdom av

De främsta svårigheterna med projektet var att integrera det i den ordinarie verksamheten. Arbetet i en skola kräver noggrann planering, struktur och rutiner för att fungera väl och uppfylla mål och krav i enlighet med läroplanen. Arbetet i Skäggetorpsskolan kräver allt detta och ganska mycket därtill i och med att cirka 98 procent av eleverna inte har svenska som modersmål, och hela fem av skolans klasser utgörs av förberedelseklasser med nyanlända barn och unga. Stadsdelen Skäggetorp är dessutom socioekonomiskt utsatt och har genom åren varit drabbad av sociala oroligheter och brottsrelaterad problematik.

Sett till dessa faktorer och projektets höga ambitioner var tidsramen för projektet, som sattes av Boverket i och med de projektmedel som delades ut, väl snäv. Att genomföra hela denna krävande process för såväl elever som lärare och skolläring under de 10 månader som var den tidsmässiga

förutsättningen för det ekonomiska stödet, visade sig vara särskilt tufft, med tanke på det två månader långa uppehåll som sommarlovet innebär.

Detta medförde att ambitionen att integrera projektet i undervisningen, och inte låta det bli till en börda för ordinarie undervisning, fick sänkas en aning för att få ihop det hela. I praktiken betydde detta att de konsulter som anlätades som projektledare fick ta en större roll än vad som först var tänkt. Det var i vissa lägen svårt att få lärare och annan personal engagerade. Engagemanget hos lärarna steg dock längre in i projektet. När det blev så konkret att det kom upp scheman som lärare kunde skriva upp sig och sina klasser på ökade engagemanget avsevärt.

Den ordinarie arbetsbelastningen på lärarna och personalen påverkade kommunikationen negativt vilket bitvis gjorde projektet tungrott. Vissa moment i processen genomfördes därför inte som det var tänkt. Ett exempel på det var när eleverna skulle delas in i könsseparerade grupper om 4-5 elever för att diskutera och arbeta fram förslag på utveckling av skolgården. Vissa grupper blev inte könsseparerade, och vissa grupper utgjordes av hela klasser.

Så skulle projektet göras om, skulle tidsramen behöva vara mer rymlig, och då särskilt den inledande fasen då projektet ska arbetas in i den ordinarie undervisningen.

När vi i vår utvärdering funderat över projektets utmaningar och svårigheter har vi konstaterat att engagemanget från kommun, fastighetsägare och föräldrar varit förvånansvärt lågt. En gissning är att engagemanget skulle varit större om projektet genomförts på en skola mer centralt benägen i staden. Förmodligen skulle fler instanser och privatpersoner haft synpunkter, eventuellt på att eleverna deltog i anläggningsprocessen, med koppling till säkerhetsaspekter och dylikt.

6.2 Jämställd representativitet

En påtaglig svårighet i ett projekt som går ut på att förbättra jämställdheten i den fysiska miljön vid en skola är naturligtvis frågan om representativitet mellan könen, och utmaningen att få alla engagerade och delaktiga på lika villkor. Det är lätt hänt att killar hörs mer, med tanke på rådande könsmaktsordning och struktur. Det är också en risk att ett sådant här arbete blir präglad av könsmässig jämkning av dessa förväntade strukturella utmaningar. Det är med andra ord lätt att stirra sig blind på att det är tjejerna som ska komma till tals, till varje pris, och möjligtvis svårt att uppmärksamma om detta sker på killarnas bekostnad.

Den personal som anlätades för att driva processen från början till slut strävade emellertid efter att se projektet genom ”genusglasögon”, och så att säga se individen framför könstillhörigheten/könsidentiteten.

6.3 Delaktighet som strategi för att stärka platskänslan

En utmaning i ett område som Skäggetorp är att den offentliga miljön titt som tätt är föremål för vandalisering. Ett sätt att motarbeta detta var i och med det här projektet att få så många som möjligt av de boende i området engagerade i detta projekt. I och med att cirka 250 barn och unga varit iblandade i projektet bör många av de boende känna någon eller vara bekant med någon av dessa barn, vilket förmodas stärka den lokala befolkningens koppling till platsen, vilket i sin tur kan minska skadegörelsen.

6.4 Kommunikation med fastighetsägare och kommun

En annan svårighet var kommunikationen mellan kommunen, fastighetsägarföreningen och projektgruppen som bitvis kunde ha varit bättre. Kunskapen om såväl hur projektbeskrivningen var formulerad, som målsättningen med projektet verkade inte ha etablerats ordentligt bland alla tjänstemän på kommunen och i bostadsbolagen som ingår i fastighetsägarföreningen. Detta föranledde till viss del missförståndet att Skäggetorpsskolan skulle ”få en ny skolgård”, vilket naturligtvis inte var avsikten med projektet. I projektbeskrivningen är det tydligt att större delen av arbetet skulle handla om en dialogprocess kring jämställdhetsfrågor i offentlig miljö. Målet var inte en ny fysisk

miljö, utan att eleverna skulle vara engagerade i en omfattande process som skulle bidra till ökad jämställdhet i skolans utemiljö. Att anlägga vad man skulle kunna definiera som en ny skolgård, skulle kräva en mycket mer omfattande insats, inte minst ekonomiskt. Att det ändå talades om att skolan nu skulle få en ny skolgård kunde skapa felaktiga förväntningar – inte minst hos elever, då även media till viss del använde sig av liknande ordval. Kanske var det så att projektet satte igång kreativa processer hos de aktörer som är ansvariga för den fysiska miljön kring skolan, som varit (och fortfarande är) eftersatt. Det är ju i så fall att betrakta som en framgångsfaktor.

Något som föll bort ur planeringen av projektet var vem som skulle äga ansvaret för underhåll av de förändrade utemiljöerna. Urban Utveckling som initierade projektet och formulerade projektbeskrivningen tillsammans med Skäggetorpsskolan antog att de förändringar som tillskapades skulle läggas till i den ordinarie underhållsplan som Lejonfastigheter har för fastigheten. Men detta togs inte upp i projektbeskrivningen. Lejonfastigheter önskade halvvägs in i projektet att de pengar som fastighetsägarföreningen avsatte för projektet skulle finansiera underhållet, vilket inte var möjligt enligt hur projektbeskrivningen och därmed villkoren för det ekonomiska stödet från Boverket utformats. Konsekvensen av detta blev att Lejonfastigheter och kommunen tilldelade skolan ansvaret för underhåll av de nya delarna på skolgården. Det åligger nu alltså personal på skolan att se över och underhålla den nya utemiljön, vilket inte var tanken från början.

Fastighetsägarna och framförallt kommunens svaga engagemang för ett projekt med så spännande frågor och potential att stärka många för området centrala frågor som trygghet, attraktivitet och delaktighet upplevdes av projektledningen som oerhört förvånande. En hypotes är att om projektet skulle genomförts i Stockholms innerstad skulle betydligt fler aktörer engagera sig betydligt mer. Även föräldrarnas engagemang skulle antagligen varit annorlunda. I detta projekt har ingen förälder haft några frågor eller på annat sätt visat sitt intresse, vad projektgruppen känner till. Det är möjligt att den kommunikationen gått till skolledningen utan att projektledningen blev varse det.

6.5 Eleverna förvånade över att projektet blev verklighet

Av de oväntade effekter tillika framgångsfaktorer som framträdde, var det särskilt intressant att notera elevernas stegrande engagemang i takt med att de förstod att deras arbete i form av hur utemiljön fungerar och kan utvecklas skulle leda till en fysisk förändring, och att de själva faktiskt skulle få vara med och påverka. Det upplevdes lite som att de var förvånade att det som presenterades i början av projektet faktiskt skulle bli verklighet. Detta kanske säger något om elevernas förtroende för vuxenvärlden, eller samhället och det demokratiska systemet. Och det faktum att allt det som presenterades på ett eller annat sätt blev verklighet tror rektor Kajsa Andersson Lundblad har påverkat alla elever mycket. Framst har det påverkat elevrådet, där det efter de genomförda fysiska förändringarna exempelvis införts en trädgårdsgrupp som tar hand om de nya planteringarna.

Projektet har för eleverna inneburit ett praktiskt exempel på hur en demokratisk process inom samhällsbyggnad kan gå till. Att inom en given ram få komma med idéer och förslag på gestaltning, och sedan vid ett samråd se arkitekter och planerarens förslag samt komma med synpunkter även på det. Eleverna har engagerats i frågor som rör jämställdhet och hur detta manifesteras i den fysiska miljön, samt arbetat kreativt, till viss del könsseparerat med att utveckla sin egen arbetsmiljö, som för många också är en del av deras fritidsmiljö i och med att de bor i närområdet.

Industrigatan 10
112 46 Stockholm
tel: 08-354345
info@urbanutveckling.se
www.urbanutveckling.se

©Urban Utveckling 2016